Slovensko združenje
paliativne in hospic oskrbe

Obravnava simptomov prebavil 1. in 2. del

Maja Ebert Moltara, dr. med.

Dodatna znanja iz paliativne oskrbe
"Korak za korakom"

12.10.2017

SIMPTOMI PREBAVIL:

- ***Kaheksija***
- ***Slabost/ bruhanje***
- ***Zaprtje***
- ***Maligna zapora črevesa***
- Driska
- Kolcanje
- Disfagija

KEHEKSIJA:

Kaheksija je kompleksen sindrom, ki se razvije kot posledica vnetnega stanja in spremlja številne kronične bolezni:

- rak,
- kronično srčno odpoved,
- kronično odpoved ledvic,
- jetrno odpoved,
- revmatoidni artritis,
- kronično obstruktivno odpoved pljuč
- AIDS,
- druga kronična vnetna stanja.

KEHEKSIJA pri BOLNIKIH Z RAKOM:

- Neodvisen napovedni dejavnik morbiditete in mortalitete.
- Ugotovljen pri 80% bolnikov z rakom.
- Neposreden vzrok smrti pri 22% bolnikov.

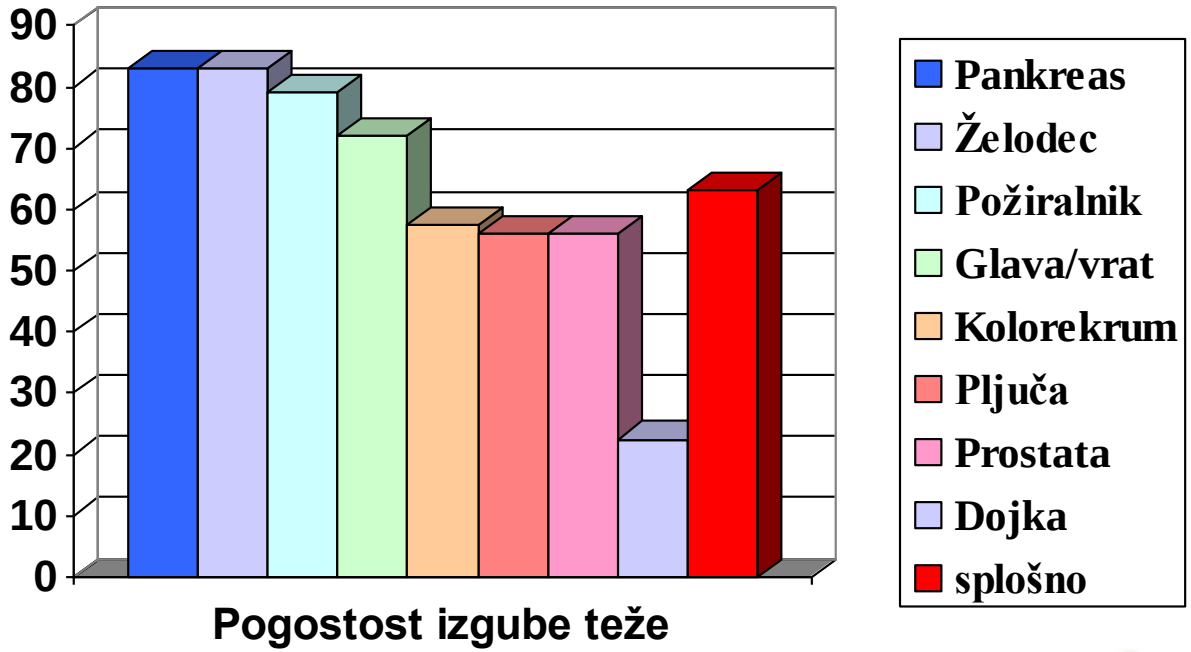

KEHEKSIJA - patofiziologija:

- Multifaktorski sindrom za katerega je značilno:
  - **Zmanjšan vnos hrane.**
  - **Negativna proteinska in energijska bilanca.**
  - **Nenormalen metabolizem.**

- Ključni znak je izguba mišične mase, ki se je ne da popolnoma nadomestiti z običajno prehransko podporo in vodi v postopno slabšanje delovanja organizma.

KEHEKSIJA - patofiziologija:

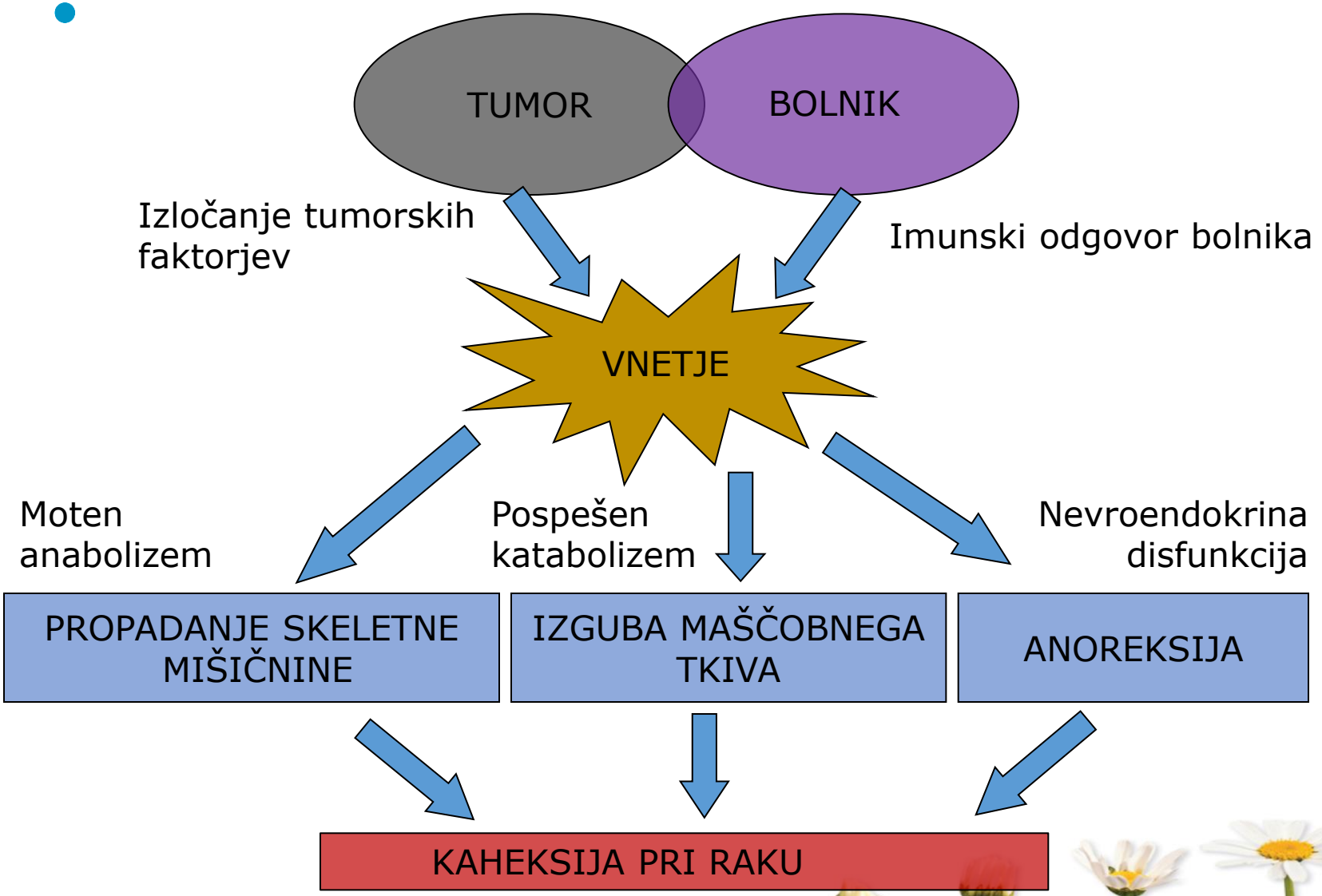

KEHEKSIJA –
metabolne spremembe v telesu zaradi tumorja

- **Motnje apetita** zaradi motenj v nevro-hormonalnem ravnovesju (os možgani-prebavila). Simptomi so izguba občutka lakote, motnje čutov voha in okusa, zgodnja sitost.

- **Katabolizem in vnetje** (os jetra-mišičje). Kaže se kot povišan CRP, levkocitoza in limfopenija (slednja v pozni fazi kaheksije).

- **Anabolno/katabolno neravnotežje in izguba mišičja** (os možgani-mišičje). Kaže se kot hipogonadizem in hipotireoza (low T3, T4).

KEHEKSIJA - definicija:

vsaj 5% izguba teže v 12 mesecih ali manj

3 od 5

- **Zmanjšana mišična moč**
- **Kronična utrujenost (fatigue)**
- **Anoreksija**
- **Nizek indeks puste mišične mase**
- **Biokemične spremembe: zvišani vnetni parametri (CRP), znižani serumski albumini (<3,2g/dL), anemija**
- **Nizek indeks telesne mase (BMI)**

1. Evans WJ st al. Cachexia: A new definition. Clin Nutr 2008 Aug 19.
2. Strasser F. Diagnostic Criteria of Cachexia and their Assessment; Decreased Muscle Strength and Fatigue. Curr Opin Clin Nutr Metab Care Care 2008; 11(4):417-21.

KEHEKSIJA – STRADANJE

Kazalec	Kaheksija pri raku	Stradanje
Poraba energije	↑	↓
Sinteza proteinov		
- celokupna	↑	↓
- mišice	↓	↓
- proteini akutne faze	↑	=
Proteoliza mišic	↑↑	↑
Lipogeneza	↓	↓
Lipoliza	↑	↑↑
Metabolizem glukoze	↑	↓
Ketonska telesa	↓	↑
Hormoni		
- Leptin	=↓	↓
- Grelin	=↓	↑
- Testosteron	=↓	↓
- T_4	=	↓
- Kortizol	↑	↓

KEHEKSIJA - faze:

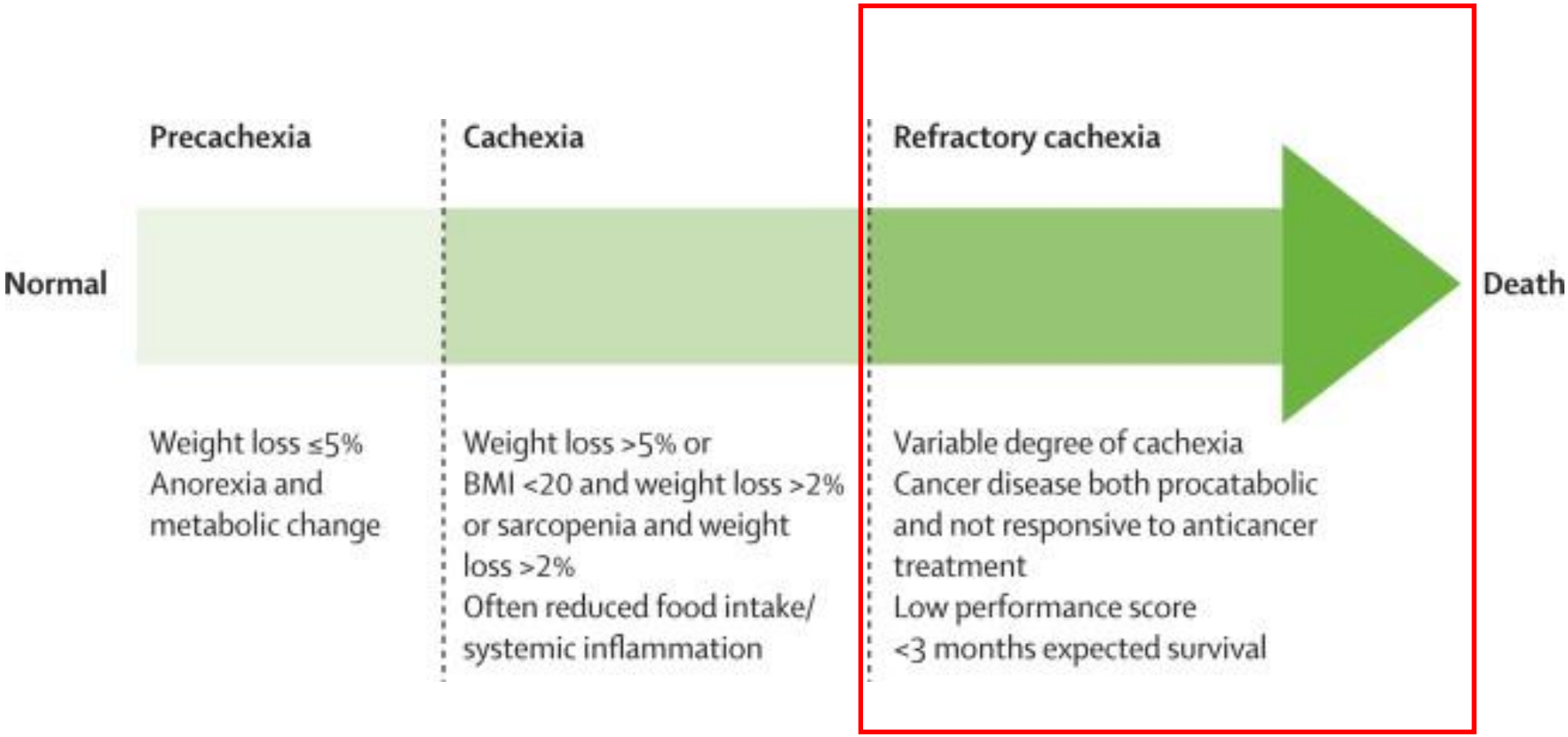

Fearon K. Eur J Cancer 2008; 44:1124-32.

Značilnosti napredovale kaheksije

- Izguba mišične mase in maščevja
- Slabo stanje zmogljivosti
- Kratko preživetje (< 3 mesece)
- Prehranska podpora ne koristi
- Ukrepi usmerjeni v lajšanje simptomov

KEHEKSIJA - faze:

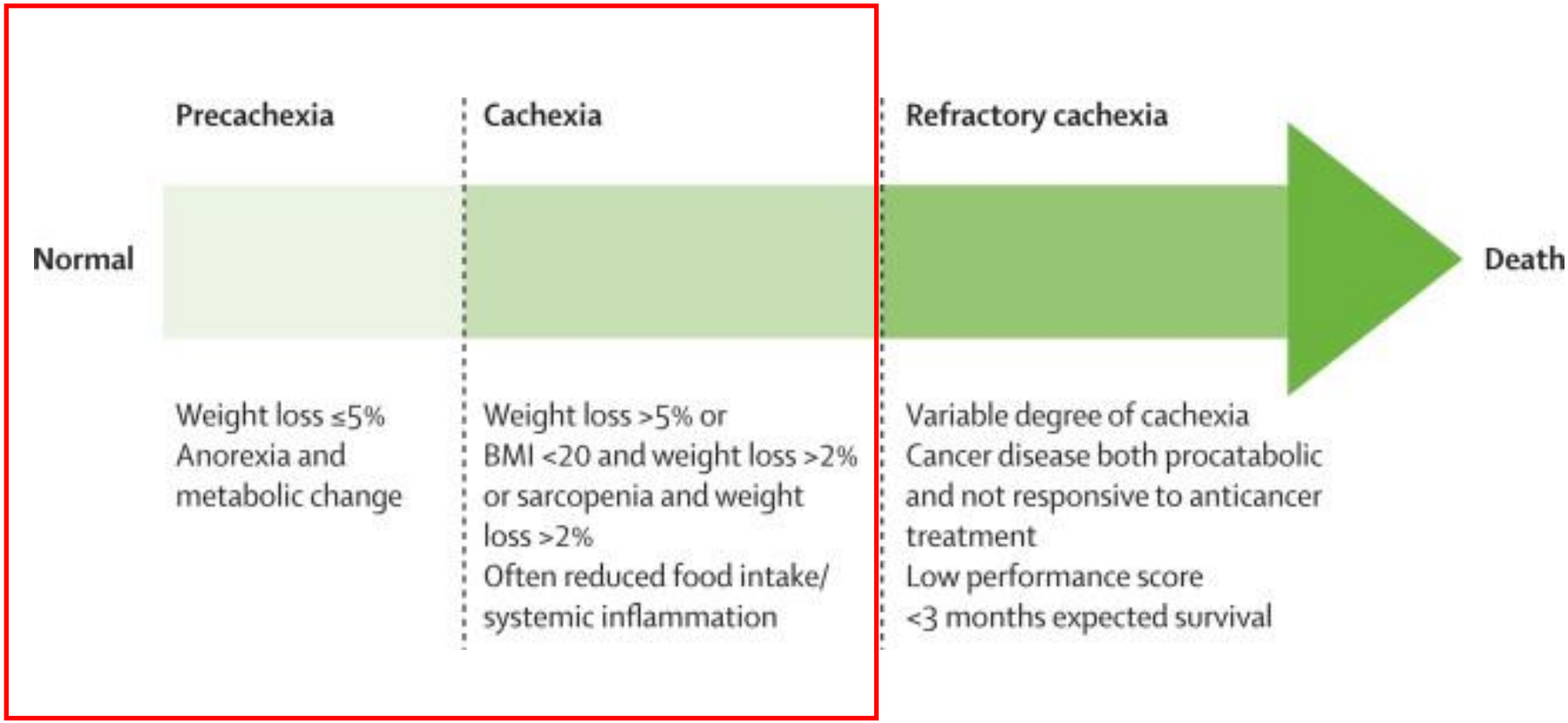

Fearon K. Eur J Cancer 2008; 44:1124-32.

Prehranska obravnava (splošno)

- Prepoznava, sledenje, svetovanje
- Prehranska intervencija
- Farmakološko zdravljenje

Reverzibilni vzroki izgube teže
Mukozitis
Slabost, bruhanje
Psihološki dejavniki
Zaprtje
Zgodnja sitost
Bolečina
Malabsorbcija
Spremljajoče bolezni
Hormonske motnje
Socio-ekonomski dejavniki

Prehranske intervencije in zdravljenje

ENTERALNA PREHRANA	+
SVETOVANJE	++
FIZIČNA AKTIVNOST	++
OMEGA 3 MAŠČ. KSL.	±
MEGESTROL ACETAT	+
KORTIKOSTEROIDI	++
NSAID	-
PROKINETIKI	+

PARENTERALNA PREHRANA	**le posamezni bolniki**

Prehransko svetovanje

Prehransko svetovanje	Psihosocialni dejavniki
Več manjših obrokov Energijsko bogata hrana Izgibanje močnim vonjem Izogibanje močnim okusom Omejiti vnos maščob Prijetno okolje Aranžiranje hrane Prehranski dodatki	"Nezdravo" hranjenje "Siljenje" k hranjenju (sam bolnik, svojci) Depresija Gibanje

Farmakološki ukrepi

Razred	Učinkovina	Odmerek	Učinek
Progestageni	Megesterol acetat Medroksiprogesteron	160 – 800 mg/dan 1000 mg/dan	Spodbujajo apetit Izboljšajo kakovost življenja
Kortikosteroidi	Prednizolon Deksametazon Metilprednizolon	5 – 10 mg 2x/dan 0,75 – 1 mg 4x/dan 16 mg 2x/dan	Spodbujajo apetit Izboljšajo kakovost življenja
Prokinetiki	Metoklopramid	10 mg 4x/dan	Vplivajo na zgodnjo sitost, izboljšajo kakovost življenja
Kanaboidi	Dronabinol	2,5 mg 2 – 3x/dan	Izboljšuje razpoloženje in apetit
TNF-α inhibitorji	Talidomid Pentoksifilin Melatonin	300 mg/dan 400 mg 3x/dan 20 mg/dan	Izboljša razpoloženje, apetit in kakovost življenja
Nesteroidni antirevmatiki	Ibuprofen Indometacin	400 mg 3x/dan 50 mg 2x/dan	Izboljšajo kakovost življenja

KEHEKSIJA

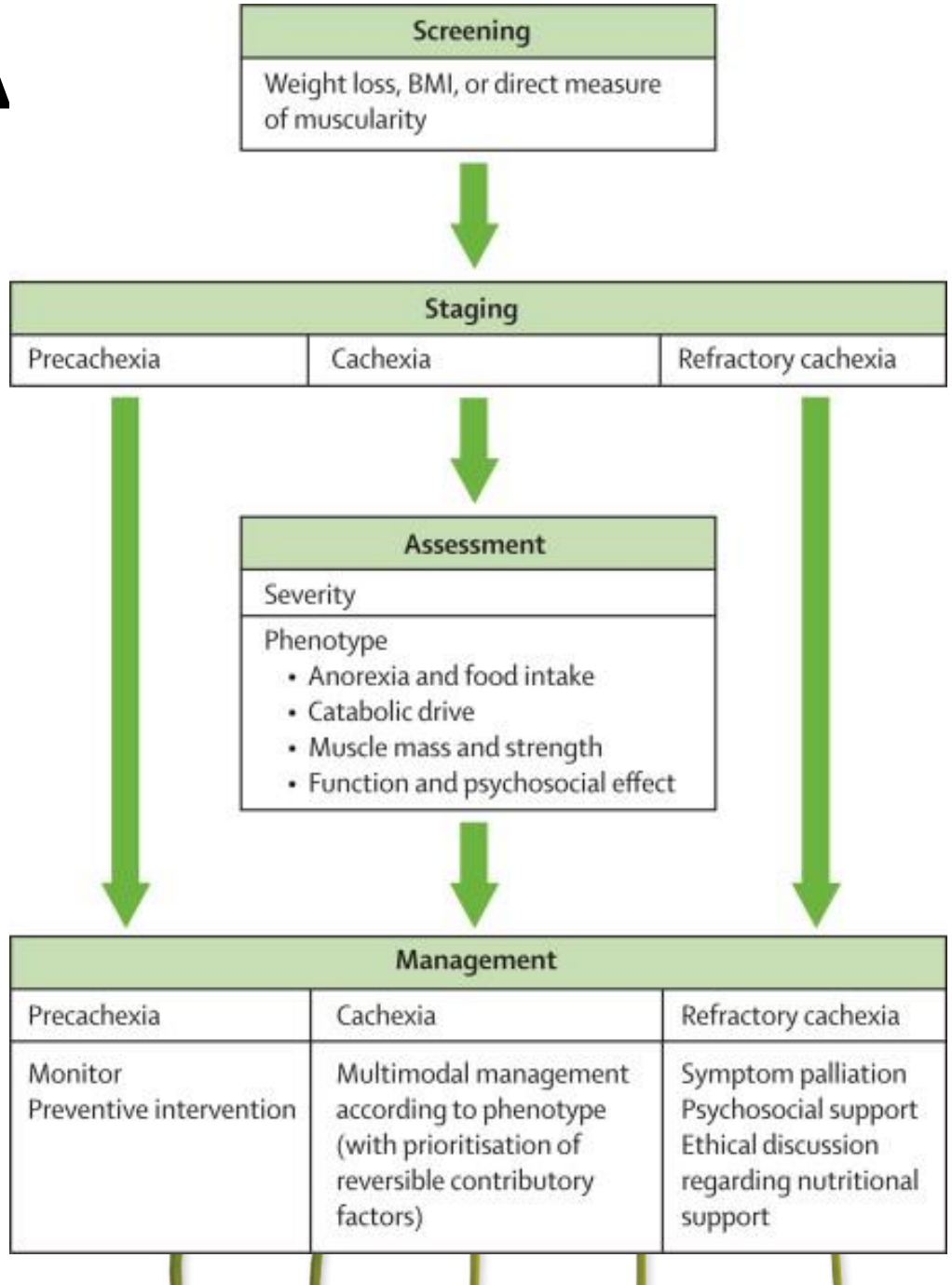

Fearon K. Eur J Cancer 2008; 44:1124-32.

Prikaz primera:

65 letni bolnik z metastatksim rakom pljuč.
Sedaj mesec dni svojci ugotavljajo, da nima apetita, hujša.

Kaj lahko naredimo?

SLABOST/BRUHANJE:

Slabost
je neugoden občutek telesne nemoči.

Bruhanje
je refleks, ki se sproži v skupku nevronov v meduli (center za bruhanje).

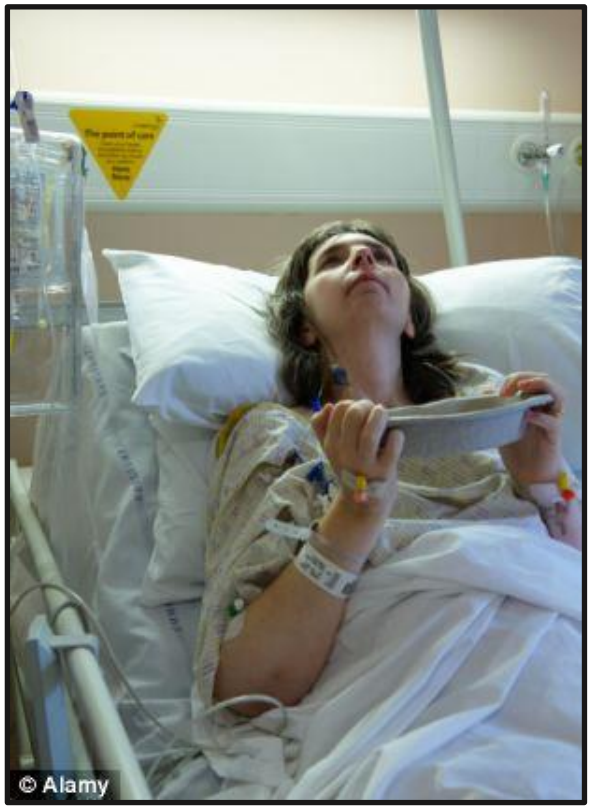

Obravnava slabosti in bruhanja

- Kdaj se pojavlja?
- Akutna/kronična?
- Občasna/stalna?
- V povezavi z neprijetnimi vonji/vidnimi dražljaji?
- Prehranski vzorec.
- Vzorec odvajanja.
- Zdravila.

Center za bruhanje prejema dražljaje iz:

- **možganske skorje**

(strah, anticipitorna slabost).

- **senzoričnih organov**

(vidni dražljaji, neprijetne vonjave).

- **notranjega ušesa**

(vrtenje, hitri gibi).

- **kemoreceptorska sprožilna cona na dnu IV. ventrikla**

(indirektni dražljaji).

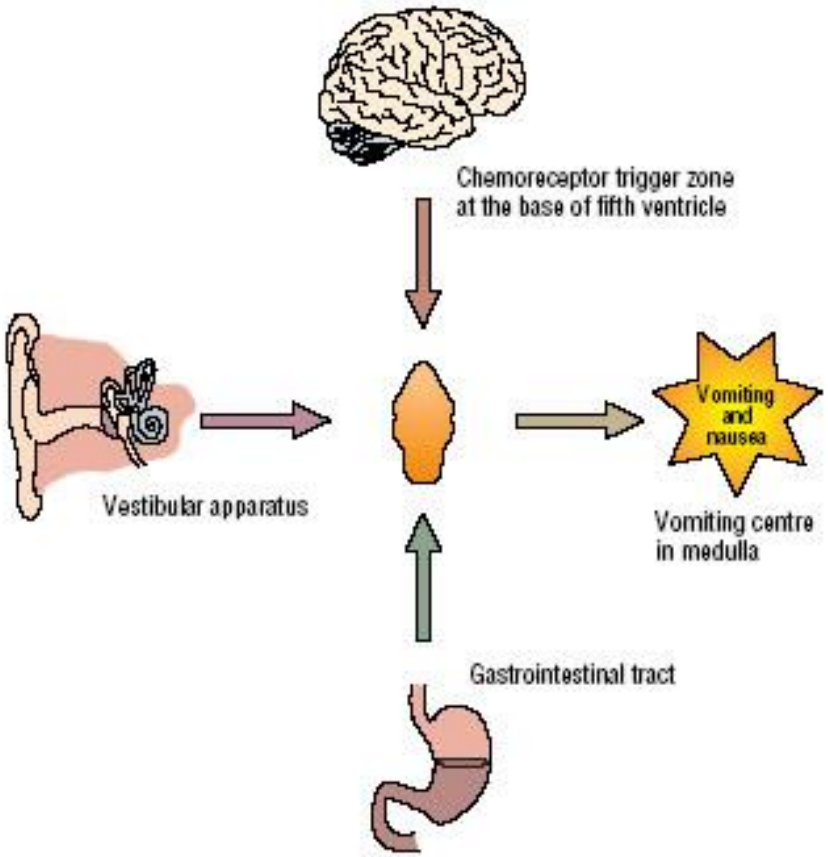

Pathway	Potentially beneficial drugs
Chemoreceptor trigger zone	Dopamine and 5-HT3 serotonin receptors
Vestibular	Cholinergic muscarinic receptors
Vomiting centre pathways	Histamine and cholinergic muscarinic receptors
Gastric stasis	Dopamine and 5-HT4 serotonin receptors

VZROKI

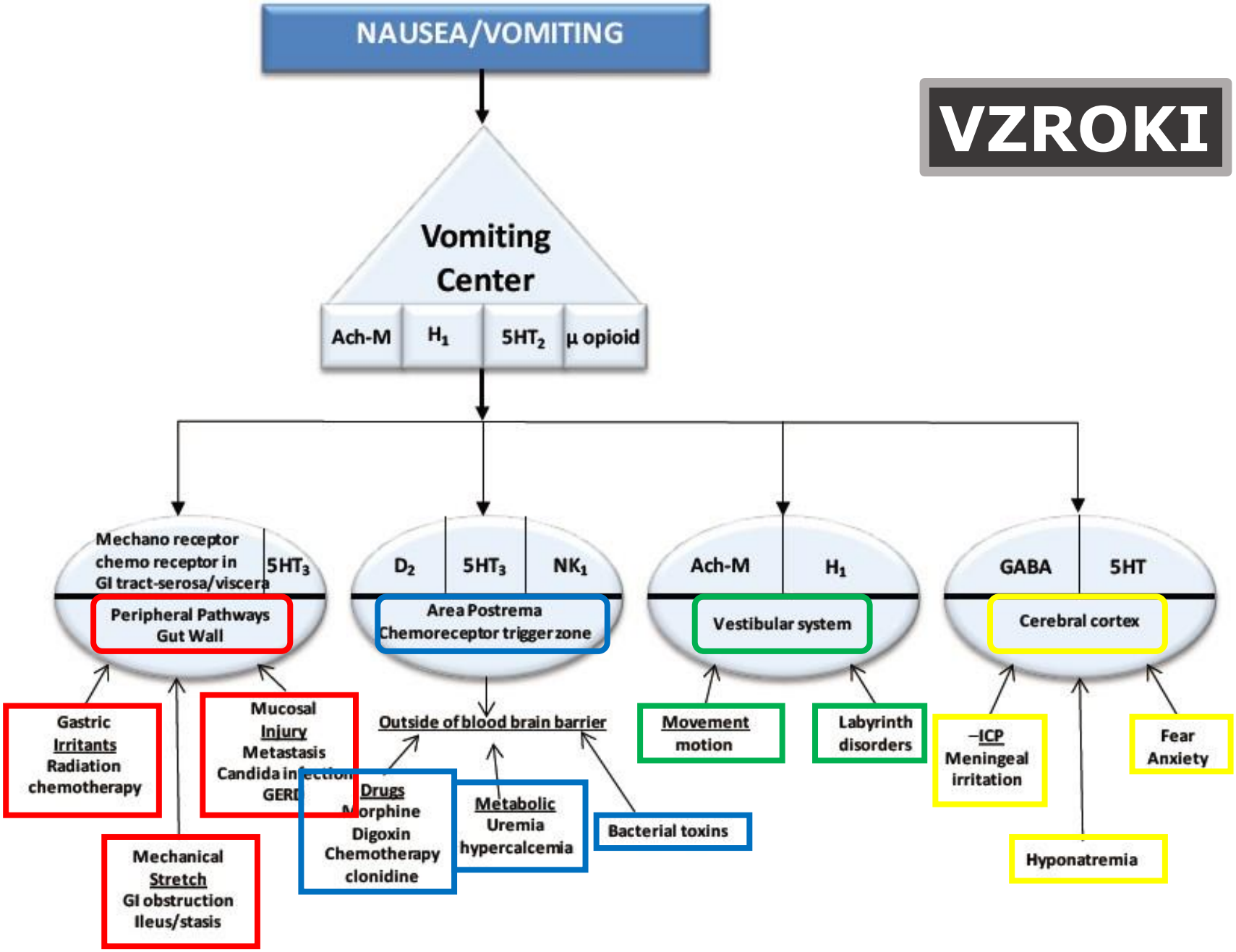
NAUSEA/VOMITING
Vomiting Center
Ach-M
H_1
$5HT_2$
μ opioid
Mechano receptor
chemo receptor in
GI tract-serosa/viscera
$5HT_3$
Peripheral Pathways
Gut Wall
D_2
$5HT_3$
NK_1
Area Postrema
Chemoreceptor trigger zone
Ach-M
H_1
Vestibular system
GABA
5HT
Cerebral cortex
Gastric
Irritants
Radiation
chemotherapy
Mechanical
Stretch
GI obstruction
Ileus/stasis
Mucosal
Injury
Metastasis
Candida infection
GERD
Outside of blood brain barrier
Drugs
Morphine
Digoxin
Chemotherapy
clonidine
Metabolic
Uremia
hypercalcemia
Bacterial toxins
Movement
motion
Labyrinth
disorders
–ICP
Meningeal
irritation
Hyponatremia
Fear
Anxiety

Vzroki slabosti in bruhanja (1)

VZROKI	***SIMPTOMI***
Kortikalni: Tumorji, karcinoza mening Povišan intrakranialni tlak Prestrašenost, ostali predvidljivi vzroki Neobvladana bolečina	 Nevrološki znaki, mentalne težave Glavobol, bruhanje v loku Anticipitorna nausea, bruhanje Bolečina in slabost
Vestibularni: Bolezen notranjega ušesa Vnetje srednjega ušesa Morska bolezen	 Vrtoglavica, slabost ob premikanju glave Bolečina v ušesu, pulzacije timpanične membrane Slabost na potovanjih

Vzroki slabosti in bruhanja (2)

VZROKI	***SIMPTOMI***
Kemoreceptorska cona (večina): Zdravila (opioidi, citostatiki,..) Metabolni vzroki (ledvična, jetrna odpoved, tumor) Hiponatrijemija Hiperkalcemija	Poslabšanje slabosti ob uvedbi ali ↑ odmerka zdravil ↑ retenti, bilirubin Zmedenost, ↓ natrij Somnolenca, delirij, ↑ kalcij
Prebavni trakt: Zdravila Tumor, obsevanje, okužba Zaprtje, fekalna impaktacija Obstrukcija ↓ motiliteta Hranjenje preko sonde Krvavitve v nazofarinksu Gosti izločki	Železo, alkohol, antibiotiki, .. Kandidiaza požiralnika, kolitis, st. p. RT Napenjanje, dolg čas od zadnjega odvajanja Zaprtje vztraja kljub zdravljenju ↓ simptomov ob uvedbi prokinetika Napihnjenost, driska, refleksno bruhanje (NGS) Hemoptiza, epistaksa, kri v farinksu Bruhanje zaradi kašlja

Slabost in bruhanje – zdravljenje

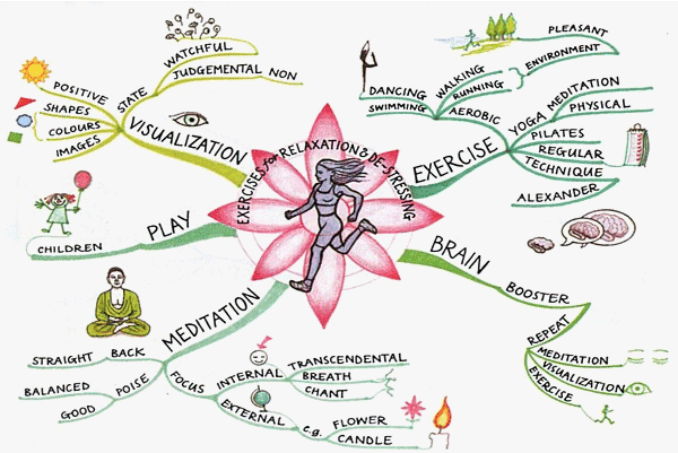

- Nefarmakološki ukrepi:
  - Psihološke tehnike (relaksacija, vizualizacija).
  - TENS.
  - Acupunctura, acupresura.
  - Relaksacija, vizualizacija.

- Farmakološki ukrepi

Slabost in bruhanje – zdravljenje (1)

- Antacidi:
  - H2 antagonisti (ranitidin, famotidin).
  - Inhibitorji protonske črpalke.
  - Antacidi.

- Prokinetiki:
  - Zdravila prvega izbora, uporabni pri želodčni stazi;
    - Metoklopramid (Reglan ® 3 – 4x 10 mg/dan, do 100 mg/dan).
    - Domperidon (Tametil ® 3x10 mg/dan = max. dnevni odmerek).

Slabost in bruhanje – zdravljenje (2)

- Dopaminski antagonisti:
  - Uporabni pri slabosti zaradi zdravil, metabolnih vzrokih;
    - Haloperidol (Haldol ® 1 – 1,5 mg 2 – 3x/dan).
    - Tietilperazin (Torecan ® 1 – 3x 6,5 mg – max. 30 mg/dan).
    - Levomepromazin (Nozinan ® 1 – 2x 6,5 mg – max. 25 mg/dan).
    - Olanzapin (Zyprexa ®).
    - Metoklopramid (Reglan ®).

Slabost in bruhanje – zdravljenje (3)

- Serotoninski 5HT3 antagonisti:
  - Pooperativna slabost, zdravila druge ali tretje linije, p.o. = i.v.
    - Ondastreon (Zofran ® 2 – 3x 8 mg/dan).
    - Granisetron (Kytril ® 1 – 2 mg/dan).
    - Palonosetron (Aloxi ® premalo raziskav).

- Kortikosteroidi:
  - Zdravila izbora pri povišanem intrakranialnem tlaku, anoreksiji in boleči jetrni kapsuli.
    - Deksametazon (8 – 16 mg/dan).
    - Metilprednizolon (Medrol ® 16 – 32 mg/dan).

Slabost in bruhanje – zdravljenje (4)

- Antiholinergiki:
  - Uporabni pri slabosti zaradi gibanja, zelo primerni za s.c.;
    - Butilscopolamin (Buscopan ®).

- NK – 1 antagonisti:
    - Aprepitant (Emend ®).

- Benzodiazepini:
  - Prednost pri anticipatorni slabosti;
    - Diazepam (Apaurin ®).
    - Lorazepam (Loram ®).

ANTIMEMETIKI GLEDE NA RECEPTOR DELOVANJA

Skupina	Zdravilo	Receptor /mesto	Indikacije	Odmerek/pot vnosa	Neželjeni učinki
Butyrfenoni	Haloperidol	D2 /KRC	Opioidi, metabolni, kemični vzroki	1,5 – 5 mg/dan, PO, SC (do 20 mg/dan)	Distonija, diskinezija, akatizija
Prokinetiki	Metoklopramid Domperidon	D2 /KRC 5-HT4 /KRC, GIT 5-HT3 /GIT D2 /KRC, GIT	Želodčna staza, KT*, ileus** Želodčna staza, ileus**	10 – 30 mg/2 – 4 ure PO, SC,IV 10 – 30 mg/4 – 8 ur PO	Distonija, akatizija, ezofagospezem, kolike Kolike, bolečine v požiralniku
Fenotiazini	Levomepromazin Tietilpirazin	5-TH2 /CB H1 /CB D2 /KRC, GIT α1 /KRC,GIT, KVS Ni znano pri ljudeh	Črevesna zapora, draženje peritoneja, neopredeljena slabost, zvišan IKT, vestibularni vzroki Vestibularni vzroki, neopredeljena slabost	5 – 12,5 mg/dan PO, SC 1x – 3x 6,25 mg/dan PO (max. 30 mg/dan), SC, PR	Zaspanost pri visokih odmerkih, znižanje krvnega tlaka in ostali glede na receptorje Ekstrapiramidni znaki, zaspanost
5-HT3 antagonisti	Granisetron, ondansetron, tropisetron, palonosetron	5-HT3 /GIT, KRC, CB	KT, RT, po operativna slabost	PO = IV; do 3mg/dan 8 mg/8 ur 5 mg/dan Samo IV	Glavobol, zaprtje, driska

ZDRAVLJENJE GLEDE NA VZROK:

Vzrok	Receptorji	Možna zdravila
Kemično povzročena slabost	D2 v KRC, 5-HT3 v GIT, NK-1 pri KT	Ukinitev zdravila, Haldol®, 5-HT3, NK-1
Želodčna staza (ascites, ulkus, gastitis,..)	Gastrični mehano-receptorji, vagus → CB, H1	Reglan®, prokinetik, Ranital®, IPP, oktreotid
Distenzija črevesja (zaprtje,..)	Gastrični mehano-receptorji, vagus → CB	Osnovni razlog, th. za ileus
Zvišan intrakranialni tlak, meningizem	Neposredna stimulacija možganskih H1 receptorjev, meningealni mehanoreceptorji → CB	Kortikosteroidi, Nozinan®
Slabost zaradi gibanja	Vestibularni receptorji, Gastrični mehano-receptorji, vagus → CB	Antihistaminiki, Torecan®
Anticipatorna slabost	Možganska skorja → CB	Sproščanje, benzodiazepini

Prikaz primera:

55 letna bolnica z metastatksim rakom dojke prejema kemoterapijo. Pove, da prične bruhati že dan preden mora na Onkološki inštitut za ponovni ciklus kemoterapije.

Kaj lahko naredimo?

Prikaz primera:

56 letni bolnik z malignim melanomom z metastazami v več lokacijah začne bruhati večkrat dnevno. Je zmeden, neorientiran, spremenjen.

Kaj naj naredimo?

ZAPRTJE

- Oteženo odvajanje majhnih količin trdega blata.

- Prisotnost vsaj enega simptoma vsaj tri mesece:
  - Napenjanje pri vsaj ¼ odvajanj.
  - Odvajanje trdega blata pri vsaj ¼ odvajanj.
  - Nepopolno odvajanje pri vsaj ¼ odvajanj.
  - ≤2 odvajanji na teden.

- Pomembna je sprememba v navadi posameznika!

ZAPRTJE

- Simptomi:
  - Vetrovi, napihnjenost, bolečine v trebuhu, občutek nepopolne izpraznitve.
  - Anoreksija, driska zaradi prelivanja, zmedenost, nauzea in bruhanje, motnje v odvajanju urina.
  - Tipljive fekalne mase, pomične, neboleče.

- Znaki:
  - Rektum (ali stoma) prazen – skibala višje.
  - V 90% tipno trdo blato v rektumu (razlika med pravo drisko in tisto zaradi prelivanja).

ZAPRTJE - vzorki

- Maligna bolezen:
  - Zaradi tumorja (zapora črevesja ali pritisk od zunaj).
  - Poškodba hrbtenjače v L/S predelu, caude ali medeničnega pleksusa.
  - Hiperkalcemija.

- Posledice maligne bolezni:
  - Zmanjšan vnos hrane, pomanjkanje vlaknin.
  - Dehidracija.
  - Depresivnost.
  - Oslabelost, neaktivnost, zmedenost.
  - Nepoznavanje razporeda stranišč.

ZAPRTJE - vzorki

- Zdravila:
  - Opioidi.
  - Antiholinergiki.
  - Antacidi.
  - Diuretiki.
  - Antihipertenzivi.
  - Antikonvulzivi.
  - Vinkristin.

- Spremljajoče bolezni:
  - Diabetes.
  - Hipotiroidizem.
  - Hipokalijemija.
  - Hernia.
  - Divertikli.
  - Analna fisura, hemeroidi.
  - Prolaps.
  - Kolitis.

ZAPRTJE –algoritem obravnave

- Preprečevanje
- Kombinacija mehčala in kontaktnega odvajala
- Rektalna odvajala (svečke, klizme, lavaža)
- Antagonisti opioidov (Relistor®)

Zdravljenje zaprtja

- Preprečevanje:
  - Učinkovito lajšanje ostalih simptomov.
  - Spodbujanje primerne telesne aktivnosti.
  - Zadostna hidracija.
  - Primeren vnos vlaknin.
  - Profilaktična uvedba odvajal (OPIOIDI).
  - Ustrezno okolje.

Zdravljenje zaprtja

- Oralna odvajala:
  - Skoraj 80% bolnikov z napredovalo boleznjo potrebuje oralna odvajala.
  - Kombinacija mehčala in stimulansa je bolj učinkovita pri nižjem odmerku.
    - Mehčala:
      - Laktuloza, metil-celuloza, parafin, magnezijev hidroksid
    - Stimulansi:
      - Sena, bisacodil

Zdravljenje zaprtja

- Rektalna odvajala:
  - Neprijetna za bolnika in osebje.
  - Učinek je hiter.
  - V obliki svečk ali klizem.
  - Skrajni primer je rektalna lavaža.

Zdravljenje zaprtja

metilnaltreksonijev bromid (Relistor®)

Je selektiven antagonist vezave na periferne mu-receptorje (zmanjšuje zaprtost, do katere je prišlo zaradi opioidov)

Je kvarterni amin in ne prehaja prek krvne možganske pregrade (ne zmanjšuje protibolečinski učinek).

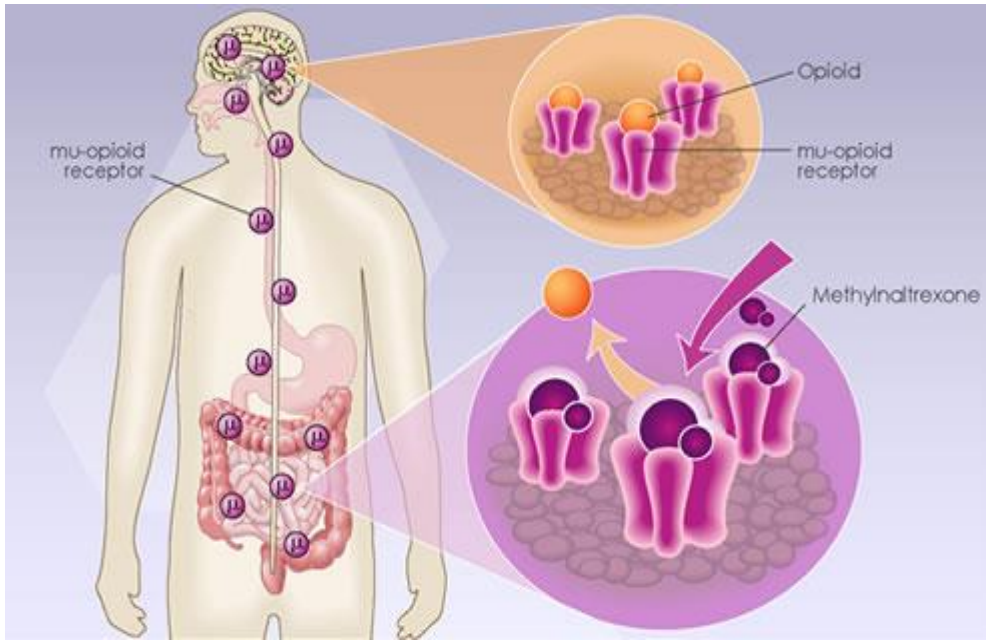

38-61kg: 8 mg (0.4 ml Relistor) sc
62 -114kg: 12 mg (0.6 ml Relistor) sc

Zdravljenje zaprtja

oksikodon + naloxon (Targinact®)

Oksikodon je močni opioid, inhibitor mu receptorjev.

Naloxon se veže na mu receptorje močneje od oksikodona. Ob p.o. uporabi nima sistemskega učinka, ima pa lokalnega na črevesje.

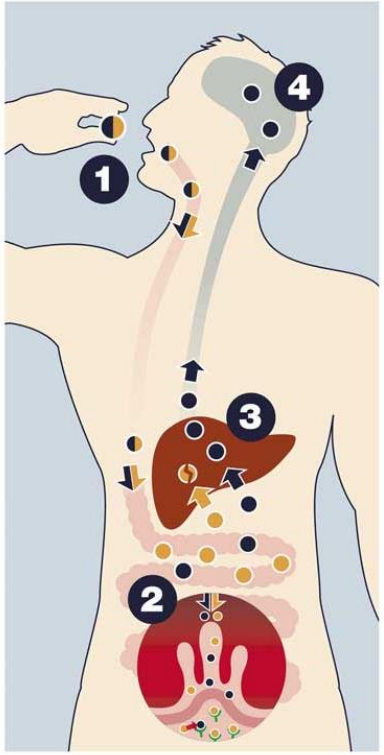

1. Oral administration of ***Targin®*** (oral oxycodone/naloxone prolonged-release tablet)
2. Naloxone binds to opioid receptors in the gut with much greater affinity than oxycodone, therefore preventing the oxycodone's constipating effect
3. Naloxone is rapidly metabolised in the liver
4. Oxycodone exerts its analgesic effects, significantly reducing the perception of pain

Prikaz primera:

72 letnemu bolniku z metastatskim rakom debelega črevesa smo zaradi bolečin uvedli zdravljenje z opiati. Ob temu se razvije zaprtje, ki je zanj grozovita težava.

Kaj svetujemo?

Zapora črevesja

- Najpogostejša pri raku jajčnikov (5,5% – 42%) in tumorjih prebavil (10% – 28,4%).
- Večinoma posledica napredovanja maligne bolezni ali zaplet zdravljenja (operacija, obsevanje).
- Ostali vzroki:
  - Fekalna impaktacija.
  - Vnetna črevesna bolezen.
  - Benigni tumorji.

Zapora črevesja - patofiziologija

- Ne glede na vzrok, zapora črevesja povzroči hipoksijo črevesne stene, razrast bakterij in vnetje.
- ↑ se nivo VIP, kar povzroči hipersekrecijo in splanhnično vazodilatacijo.
- Črevo pred zaporo se raztegne in je hiperperistaltično, kar povzroča količno bolečino.
- Zvečan volumen črevesne vsebine, ki ne more odteči povzroča slabost in bruhanje.
- V pozni fazi se razvijejo elektrolitske motnje zaradi izgube v črevo, sepsa zaradi razrasta bakterij in multi – organska odpoved.

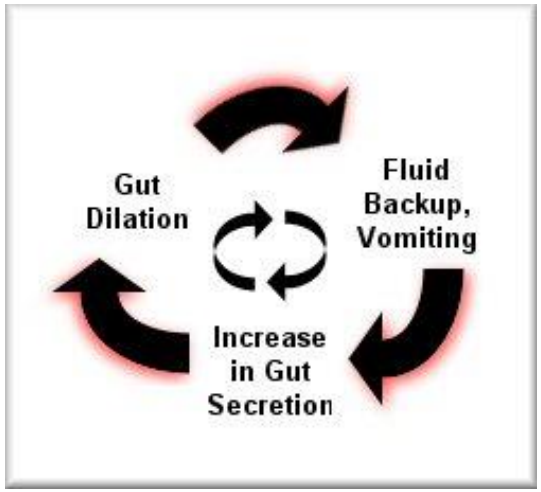

Obravnava zapore črevesja

- Redko akuten dogodek.
- Popolna zapora se kaže kot zaprtje – NI PLINOV!
- Zaporo zgornjih prebavil spremlja zgodnja slabost in bruhanje v večjih količinah. Slabost je stalno prisotna.
- Simptomi pri zapori spodnjih prebavil so manj izraziti in v epizodah.
- Utekočinjenje blata zaradi bakterij lahko povzroči prelivanje mimo zapore in se kaže kot driska.

Zdravljenje zapore črevesja

- Etiološko! (zdravljenje zaprtja)
- Paliativni kirurški poseg
- Črevesni stenti
- Razbremenilna gastrostoma
- Nazogastrična sonda
- Konzervativno – z zdravili

Zdravljenje zapore črevesja z zdravili

Analgetiki

- Običajno dodatna titracija (fentanil, metadon ↓ zaprtja)

Kortikosteroidi

- ↓ vnetje, edem, slabost (deksametazon 6 – 12 mg/dan s.c.)

Antiholinergiki

- ↓ sekrecijo, tonus gladkih mišic, peristaltiko (butilskopolamin 40 - 120 mg/dan s.c.)

Antiemetiki

- Ne prokinetiki! (haloperidol 5 – 15 mg/dan s.c.)

Somatostatinski analogi

- ↓ sekrecijo, motiliteto (okteotrid 0,2 – 0,9 mg/dan s.c.)

Prikaz primera:

65 letna bolnica z napredovalim rakom ovarija, karcinozo peritoneja prične bruhati, ob tem ima hude bolečine v trebuhu.

Kaj bomo naredili?

Hvala!

Maja Ebert Moltara, dr. med.
Onkološki inštitut Ljubljana
mebert@onko-i.si

Driska

- Driska je pogosto odvajanje tekočega blata.
  - Pogosto je za bolnike driska že enkratno odvajanje tekočega blata.
  - Za diagnozo driske so potrebna tri ali več odvajanj tekočega blata v enem dnevu.
  - Zelo huda driska lahko ogroža bolnikovo življenje.
- Če traja več kot tri tedne, je driska kronična.
- Kronična driska je pogosto znak resnega organskega obolenja.
- Pogostost:
  - Pri bolnikih z rakom v 7 – 10%, pri bolnikih z HIV do27%.

Driska

- Vzroki:
  - Napačna uporaba odvajal (najpogosteje v PO).
  - Okužba črevesja (najpogosteje v splošni populaciji), ki jo lahko dodatno zaplete razrast Kandide.
  - Umetna sladila (sorbitol).
  - Nepopolna zapora črevesja.
  - Specifična zdravljenja pri bolnikih z rakom (citostatiki, tarčna zdravila, radioterapija).

Driska

- Vzroki:
  - Malabsorbcija:
    - Pogosto pri raku trebušne slinavke.
    - Resekcija ileuma (malabsorbcija žolčnih kislin – za klinično pomembno zmanjšanje resobcije maščob je potrebna resekcija enega metra ileuma in ogljikovih hidratov.
    - Totalna ali subtotalna kolektomija (trajno zvišana izguba tekočine med 400 – 800 ml na dan – potrebna je dodatna hidracija, dodajanje elektrolitov in vitaminov).
  - Tumorji:
    - Karcinoid, tumorji celic pankreatičnih otočkov.
  - Neustrezna prehrana (preveč vlaknin, sadja).

Driska

- Nefarmakološki ukrepi:
  - Zdravljenje prikrojimo glede na vzrok driske.
  - Prehransko svetovanje.
  - Poučitev o pravilni uporabi odvajal.
  - Uporaba probiotikov (Lactobacillus spp.) je učinkovita pri infekcijski driski pri odraslih in pri pridobljeni laktozni netoleranci.
  - Splošni podporni ukrepi:
    - Zadostna hidracija, nadomeščanje izgube elektrolitov
    - Posebna črevesna dieta pri infekcijski driski ne vpliva na drisko!
    - Izogibamo se hrani, ki povzroča pline.

Driska

- Farmakološko zdravljenje:
  - Holestiramin:
    - Driska zaradi malabsorbcije ob resekciji distalnega ileuma.
  - Antibiotiki:
    - Metronidazol pri Clostridium difficile ali preraščanju črevesja z bakterijami.
  - Antimikotiki.
  - Somatostatinski analogi:
    - Primer usmerjenega zdravljenja pri karcinoidu
  - Z absorbenti zmanjšamo volumen blata (Tasectan).
  - Opioidi podaljšujejo čas prehoda skozi črevo (loperamid, opijeva tiktura, kodein).

Primer 5

- 59 – letna bolnica z rakom pankreasa. Ima vstavljen stent. Sistemsko zdravljenje ni možno zaradi subikterusa.

- Glavne težave so slabost, srbež, večkrat odvaja tekoče blato.

- Kaj bi uporabili za lajšanje slabosti in driske?

Disfagija

- Disfagija je oteženo prehajanje hrane iz ust v želodec.
- Akt požiranja poteka v štirih stopnjah (ustna pripravljalna in ustna požiralna stopnja, žrelna stopnja, stopnja v požiralniku).
- Prvi dve sta pod hotenim nadzorom, drugi dve sta avtonomni.

Disfagija

- Pojavljanje:
  - Bolezni motoričnega nevrona v 60 %.
  - Parkinsonova bolezen v 63 %.
  - Multipla skleroza v 47 %.
  - Po možganski kapi do 87 %.
  - Pri ostarelih v 55 %.
  - Pri tumorjih glave in vratu je pogostost odvisna od lege:
    - Tumorji v ustih 4 %.
    - Tumorji hipofarinksa in larinksa najpogosteje, v100 % pri tumorjih pod krikoidnim hrustancem.

Obravnava disfagije

- Potreba po umetnem hranjenju in hidraciji:
  - Glede na oceno preživetja in morebitno specifično zdravljenje.
  - Pri negotovosti je bolje počakati dan, dva, ker je veliko težje ukiniti nepotrebno hranjenje in hidracijo, kot ne začeti.
  - Pomen izbire prave poti vnosa – nazogastrična sonda, subkutano, preko gastrostome, faringostome – zelo redko.
- Prisotnost popolne zapore:
  - Podobno kot zgoraj ukrepanje prilagodimo glede na pričakovano preživetje.
  - Včasih je možno težavo razrešiti s stentom ali dilatiranjem stenoze ali pa se odločimo za hranilno stomo.

Obravnava disfagije

- Nevarnost aspiracije:
  - V 40 % je aspiracija asimptomatska.
  - Aspiracija majhnih količin hrane in tekočine je prisotna tudi pri zdravih ljudeh – vendar ne nižje kot so glasilke.
  - Pri napredovali bolezni je pomembna, če povzroča kašelj, dušenje ali ponavljajoče okužbe dihal.

Obravnava disfagije

- Mukozitis in suha usta:
  - Pomen ustne nege in ukrepov za vzdrževanje ustrezne vlažnosti ustne votline.
- Disfagija kot stranski učinek zdravil:
  - Zamenjava osumljenih zdravil, ustrezna nega hranilne stome – da se ne zamaši.

Obravnava disfagije

- Disfagija zaradi bolečine:
  - Stomatitis po obsevanju ali kemoterapiji lahko povzroči afagijo.
  - Pomen preventivnih ukrepov, topični analgetiki, anestetiki,..
- Vztrajna disfagija:
  - nasveti za lažje požiranje:
    - Določen položaj glave, spremenjen način požiranja – večkrat po vsakem grižljaju.
  - Navodila za pripravo hrane (hladna hrana pri nevroloških okvarah).
  - Pomoč pri hranjenju.

Zgaga in kolcanje

- Zgaga je neprijeten občutek bolečine v zgornjem delu trebuha, ki ga lahko spremlja spahovanje ali dvigovanje želodčna kisline.

- Kolcanje je patološki dihalni refleks, ki se kaže kot nenadno skrčenje prepone, vdih in zaprtje glotisa.

- Refleks kolcanja verjetno služi premikanju hrane, ki se je zataknila v požiralniku (znana povezava med kolcanjem in napetim želodcem).

Obravnava zgage

- Svetovanje:
  - Izogibanje alkoholu, kajenju.
  - Hrana, ki povzroča zvišanje želodčne kisline.

- Zdravljenje z zdravili:
  - Antacidi.
  - Inhibitorji protonske črpalke.
  - Eradikacija H. pylori.

Obravnava kolcanja

- Neframakološki ukrepi:
  - Zadrževanje sape, hitra zaužitev dveh žlic sladkorja, dveh kozarcev vode, suhega kruha, zdrobljenega ledu, zadrževanje diha,..
  - Prevetritev zdravil (benzodiazepini, kortikosteroidi in dopaminski antagonisti lahko tudi povzročajo kolcanje),
  - Kolcanje povzroča hipokalcemija (zaradi zdravljenja z bifosfonati) in hiponatremija.

Obravnava kolcanja

- Zdravila za zdravljenje kolcanja so:
  - Lioresal 5 -10 mg 2x/dan.
  - Neurontin 300 – 600 mg/8 ur.
  - Haldol 3 mg pred spanjem.
  - Cordipin 10 – 20 mg/8 ur.
  - Dormicum 2,5 mg s.c. na 15 minut do umiritve (pozor sedacija!).

Utrujenost

- Trije glavni znaki:
  - Hitra utrujenost, zmanjšana možnost vztrajanja pri določenem opravilu.
  - Splošna oslabelost, ki se kaže kot občutek, da bo določeno opravilo težko.
  - Psihična utrujenost, ki se kaže kot motnje koncentracije, spomina in čustvena nestabilnost.
- Vzroki so ponavadi številni in prepleteni.

Dejavniki utrujenosti

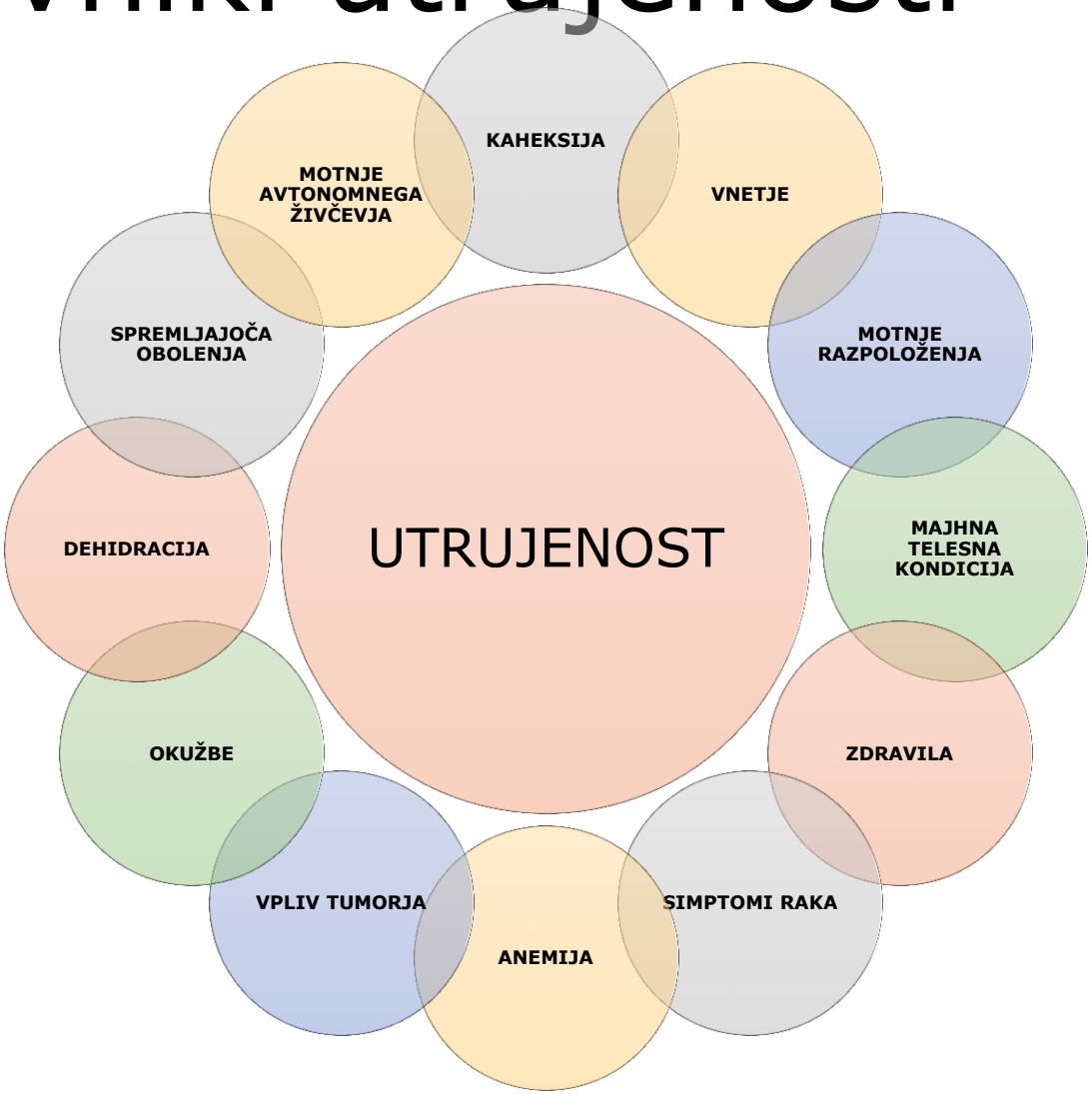

Obravnava utrujenosti

- Splošni ukrepi:
  - Svetovanje, psihoterapija, delovna terapija.
  - Zdravila (kortikosterioidi, megesterol acetat,..)

- Specifični ukrepi:
  - Usmerjeni v zmanjševanje dodatnih dejavnikov (anemija, kaheksija, okužba,…)